



EGYHÁZI- ÉS ISKOLAI SZEMLE

Felelős szerkesztő: DEBRECZENI ISTVÁN református lelkész

Megjelenik két hetenként, szombaton

Előfizetési ára: egész évre 100 Lei,
fél évre 50 Lei, egyes szám 4 Lei.

Szerkesztőség: Salonta (Nagyszalonta)
Református lelkészi hivatal, a hová a
lelki szellemi részére vonatkozó min-
den közlemény küldendő. Kiadóhiva-
tal: Oradea-Mare (Nagyvárad) Ferdi-
nánd király-út (Rákóczi-út) 14. szám
Előfizetési díjak, hivatalos hirdetések
díja, reklamációk Konrád Géza címére
Nagyvárad, Nagy Sándor-u. 14. küldendő

Közgyűlésünk feladatai

Nehéz időben nagy feladatok megoldására gyülekeznek össze közgyűlésünk alkotó tagjai. Szárnyaszegett kerületünk kormányzó testületére soha sem várt még ilyen nehéz hivatás, mint most, de soha sem néztek gyülekezetünk őrállói olyan várakozással felé, mint most, éppen azért, mert szárnyaszegett. Vezetésre, irányításra kétszeres mértékben szüksége van s lehet bennük kifélé, de bent ennek a bennútságnak meglát-
szani, megérezni nem szabad.

A tárgyalandó ügyek között egyik legbel-
sőbb, de igen fontos tárgy a nyugdíjintézet
megalapozása. Az erdélyi egyházkerület már
ugyszólván teljesen elkészült vele s mi még
messze vagyunk tőle. Az alapvető tervezet ná-
lunk is készen van, de nagy meglepetéssel
értesültünk, hogy a nagybányai és bánáti egyh-
megyék lelkészeitől levont nyugdíjárulékok
összegét az erdélyi egyházkerületi pénztártól
egy féleven át, mindezideig többszöri kérésre
sem sikerült megtudni. Pedig nem az összeg ki-
fizetését kértük, csak számszerű kimutatást,
mint amire a tervezet készítésénél szükség van,
hiszen ma ez az egyetlen tőke, melyet a nyug-
díjintézet megalapításánál felhasználhatunk. E
fontos ügynél mindenekelőtt néhány elvi szem-
pont tisztázandó. Az egyik, hogy kerületünk
önállóan szervezze-e meg, vagy az erdélyi ke-
rülettel közösen? Ha az egyetemes lelkészi
nyugdíjintézetet vesszük mintául és ha a több-
ségben rejlő erőre támaszkodunk, akkor a két
kerületnek közösen kellett volna megszervezni.
Ma már azonban ezen, úgy látszik, túl vagyunk,
mivel az erdélyi egyházkerület e tekintetben is
önállóan intézkedett és a mi esetleges hozzájuk
csatlakozásunk megzavarná számításait. Másik
szempont, hogy vajon mi lelkészek is külön
alakítsuk-e meg saját kerületünkben is a ma-
gunk nyugdíjintézetét, vagy az összes belhi-
vatalnokokkal, tanárokkal, tanítókkal, kántorok-
kal közösen. Ugy véljük, hogy az utóbbi meg-
oldás sokkal helyesebb volna, ha a tanárok,
tanítók mai bizonytalan helyzete ezt meg nem

nehezitené. Nem lehetetlen azonban már most
is úgy indulni meg, hogy alkalmas időben ők
is bejöhessenek.

Általánosabb és fontosabb érdekű a tár-
gyalandó ügyek között a kulturadó. A kérdést
szőnyegre a szükséges számítások rettentő,
felértékelhetetlen munkával való elkészítése
hozta. Ma már minden egyházmegye és így
egyház is megkapta az őt érdeklő kimutatásokat,
melyeknek nagy értéke, hogy nemcsak azt
az összeget mutatja ki, amelyet az egyházak
a központi pénztárba tartoznak befizetni, hanem
azt is, amellyel tanítóink fizetését a kerület
által megállapított összegre ki kell egészíteniök.
A fizetési értékelések után tűnt ki, hogy milyen
sok a nyomoruságos és szegénytelen fizetés,
mely még a kerületileg megállapított, nagyon
széreny alapfizetésnek felét, sőt harmadát is
alig éri el. Már maga ez nagy eredménye az
egész kulturadó akciónak és közelebbről e mun-
kátalnak, hogy az egyes gyülekezeteket rávezeti
ezeknek a tarthatatlan állapotoknak az orvos-
lására némileg addig is, míg a közpénztár
egészen segíthetne. — A közgyűlés azonban
nem elégedhetik meg ennek a munkának tudomá-
sául vételével és méltánylásával, vagy végre-
hajtásának szigorú elrendelésével. Ha csupán
ebből fog állani idevonatkozó határozata, féltő,
hogy sok gyülekezetben egyáltalán nem fogja
elérni a célt és a segítés helyett ártani fog.
Már más alkalommal is kifejeztük és most is-
mételtelen hangsúlyozzuk, hogy ebben a nehéz
és sokak előtt nem kellemes munkában a lel-
készeket magukra hagyni nem szabad. Módotok
kell találni rá, hogy ennek a látszólag nagy
áldozathozatalnak a célját, értékét, mely anya-
giakban kevés, eredményében végtelenül nagy,
megértessük, kiviteli módozatai felől felvilágo-
sítást adjunk. Két célravezető eszközt már
régebben ajánlottunk. Az egyik egy propaganda
irat szerkesztése és terjesztése, mely a kulturadó
célját, lényegét népszerűen megismertesse. Egy
ilyen iratnak szinte minden családhhoz való el-
juttatása, bármily költségbe kerüljön is, jó be-
fektetés, mely meghozza kamatját. A másik

eszköz bizottságok alakítása, melyek az élőszo és lelkesedés erejével hassák át gyülekezeteinket, hiveinket és menjenek az egyedül álló pásztorok segítségére, a közös nagy cél érdekében! A nagybányai egyházmegyében úgy tudjuk, megalakítottak egy ilyen bizottságot, de egy bizottság még kisebb egyházmegyében is kevés, mert csoportonként összegyűjtve is hosszú idő alatt tudná elvégezni a munkáját. *Ismételten, kérjük szívünk minden aggodalmával és egyházunk s iskoláink jövőjéért remegő lélekkel a ker. közgyűlés tagjait, az utolsó órában tegyék komoly megfontolás tárgyává ez újlag elmondottakat és valósítsák meg határozataikkal a felvetett eszméket.* Vagy találjanak célravezetőbb módokat, melyekkel e végtelenül fontos ügyet eredményes kivitelre segítsük és egyedülálló lelkészársaink lelkén és vállán e nehéz terhet megkönnyítsük.

Az egész tárgysorozatban legfontosabbak a miniszteri rendeletek, illetve az egyházi törvényjavaslat és az iskolai rendeletek.

Az egyházakra, illetve a vallásgyakorlatra vonatkozó törvénytervezettel kapcsolatban, mint amely véleményezés végett került az egyházak főhatóságához, illetve az egyházkerülethez, a közgyűlés hivatott megtenni észrevételeit. A rendelet néhány kirívóan ferde és sérelmes pontjára már régebben rámutattunk. Jól tudjuk, hogy van közöttük olyan, mely ellen, bár legőszibb jogainkat semmisítik meg, legalább a jelen körülmények között hiábavaló minden észrevétel, vagy tiltakozás. De egyházunk kormányzó-testületének mégis fel kell emelni szavát, mert hallgatásával nem mondhat le alkotmányos jogairól. Jöhet idő, mikor több megértést tapasztalunk és e jogokat visszanyerhetjük. Van azonban e tervezetnek több pontja, melyekre nézve megvan a reményünk, hogy gondolkodásunk megértéssel fog találkozni, mint pl. az áttérések, a gyermekek vallása és az egységes szervezet alapszabályszerű elkészítése és miniszteri, illetve királyi megerősítése stb., ahol csak a dolgok nem ismerése és szerencsétlen fogalmazás következtében kerülhetett a tervezet szövegébe, hogy e szervezetnek a hitelveket és erkölcsi elveket is magában kell foglalnia és így a megerősítés ezekre nézve is szükséges. Az egyházaknak e törvénytervezettel kapcsolatban van módja (a 6. ponttal kapcsolatban) kifejezésre juttatni kívánságát, hogy lelkészek és segédlelkészek más állampolgárok is lehessenek, vagyis a román állampolgárságot megszerezzhessék.

Végül tárgyalás alá kerülnek — mint jelenben legfontosabbak — az iskolai rendeletek. Az erdélyi egyházkerület e tárgyban hozott ha-

tározatait lapunk más helyén hozzuk. Hirt vetünk arról is, hogy a miniszter minden tiltakozás ellenére is egészében fenntartja rendeleteit. Az sem ismeretlen előttünk, hogy egyes inspectorok a rendelet meg nem tartása miatt már több iskolát megintettek, bezárással fenyegettek, vagy be is zártak. Ilyen körülmények között súlyos feladat vár azokra, kik e tárgyban határozni hivatottak. Pedig egyenes, félremagyarázhatatlan határozattal kell irányítást nyújtani azoknak az iskoláknak és tanítóknak, akik most teljes bizonytalanságban nagy várakozással tekintenek a kerület állásfoglalása elé. Erre nézve többféle elvi szempont lehet irányadó. Egyik szerint nem fogadhatjuk el e rendeleteket és nem hajthatjuk végre, mert sérti, sőt egészen megsemmisíti jogainkat, melyeket nemcsak ősi autonomiánk, hanem a békeszerződés is biztosít. Elismerjük, hogy az államnak joga van megkövetelni, hogy nyelvét a kisebbségek iskoláiban is tanítsák, elrendelheti ennek intenzívebbé tételét is, de hogy a saját erőnkől fenntartott iskolánkban a magunk nyelve már csak egy-két órára és tantárgyra redukálódjék, vagy hogy az általunk fizetett tanárokat nem mi alkalmazzuk, ez nemcsak a joggal, de a logikával is ellenkezik. A kulturális ügyek vezetői gyakran hivatkoznak a magyar állam hasonló intézkedéseire, de ezeket, vagy hozzá hasonlókat a multban hiába keresünk. Megtaláljuk az állami iskolákban, de ilyen követeléseket még az általa segélyezett felekezeti iskolával szemben sem támasztott. — A másik ellenkező, iskoláinkért aggodó, elvi szempont e rendeletről minden lehetőt igyekszik végrehajtani, nehogy iskoláink veszélyeztetésével bárki is vádat emelhessen és felelősségre hívhasson, amiért mindent meg nem tettek az erre hivatottak, csak hogy iskoláinkat megmentsék. De minden más indoktól eltekintve, jogainkról lemondva sem vagyunk képesek e rendeleteket máról-holnapra végrehajtani, mert *lehetetlent* követelnek. Megkezdhetjük az állam nyelvének tanítását, hiszen „tanulva taníthatják“ azok is, akik még nem bírják a nyelvet, de hogy tantárgyakat ezen a nyelven tanítsanak, ez képtelenség! A rendelet feljogosít, hogy ha alkalmas tanerője nincs az iskolának, ilyennek kiküldését az államtól kérje. Tegyük fel, hogy az állam eltudná látni összes iskoláinkat, a rendelet végrehajtása akkor is lehetetlen volna, mert a nyelvet egyáltalán nem ismerő növendékekkel — bizonyítják az állami iskolák — a legkevesebb eredményt sem képesek elérni. Ellenben szomorúan tapasztaljuk, hogy így a román nyelven erőszakolt tárgyakból ezentúl

semmit sem fognak tudni. Vagyis a rendelet egyáltalán nem a műveltség fokozására, hanem annak a redukálására, süllyesztésére szolgál. Pedig ez nem lehet célja a kormánynak, talán még a kisebbségi nemzetekkel szemben sem.

Közgyűlésünk állásfoglalása e rendeleteket illetőleg alig lehet más. Bennünket a lehetőség szempontja vezethet és ha így nézzük a követelményeket, meggyőződünk róla, hogy kivitelük nemcsak fizikai, de logikai és kulturális lehetetlenség! Reméljük, hogy végül is sikerülni fog, ha másként nem is, ennek a szempontnak figyelembe vételével elfogadtatni igazságunkat. Nem merjük hinni, hogy iskoláink sorra való bezárásával a kormány ma kulturharcot akarna előidézni. De mi akkor is nyugodtan, emelt fővel és tisztán állanánk meg a világ és a történelem ítélete előtt! Mi a kulturának, az általános emberi művelődésnek munkásai, letéteményesei vagyunk. Elsősorban fajunk művelődését munkáljuk és védelmezzük, mert meggyőződésünk a kulturhistóriai igazság, hogy általános műveltséget csak az anyanyelven szerzett faji műveltség által nyerhetünk és adhatunk!

Debreczeni István

Iskola.

Iskolafenntartói jog.

E becses lap legutóbbi számában a szatmári egyházköztség egyik derék lelképásztora kérdésbe teszi, hogy tényleg fennáll-e még ma is református egyházunknak iskolafenntartási joga? De amint a naponként jelentkező iskolabezárási eseteket figyelni, azt a megállapítást szegezi le, hogy ez a jog ma már csak papiroson van meg.

Ha valaki szeme közé néz az ismeretes 100,088—1923. sz. közoktatásügyi miniszteri rendeletnek, mely a „Különleges rendelkezések” 2-ik pontjában azokat a hitfelekezeti iskolákat, amelyeknek működését ezidőszert még elismerni hajlandó, ha és amennyiben a három kategória szerinti föltételek valamelyikének megfelelnek, akkor nem fedi a való tény az a megállapítás, hogy közelebről református egyházunk iskolafenntartói joga csak papiroson van meg, mert ezt az eminens jogot maga a rendelet vitássá és kérdésessé egyáltalában nem teszi. Fiktív joggá voltaképen az iskolai autonomia lett, mert a román állam tanügyi kormányzása a bennünket közvetlen közlebről érdeklő és az eleven husba bevágó rendelkezéseit minden előzetes megkérdezésünk nélkül annyira imperatív alakban diktálja, hogy általa a „lét és nemlét” nagy kérdése elé állít. De az autonomia ügye és sérelme más lapra tartozik, azért maradjunk csak a fenti címnél.

A 100,088/1923. sz. rendelet tehát nem tagadja meg, annál kevésbbé konfiskálja el kifejezetten egyházunk iskolafenntartási jogát. A veszedelem azonban a harmadik kategóriánál abban jelentkezik, hogy nyilvános működése csak a miniszterileg autorizált iskoláknak lehet. Itt van a Pandora szelencéje, amelyből a szatmári, nagyváradi és csak a mindeneket tudó Isten tudhatja, hány és hány iskolára szakadt reá a bezárás nyomorusága. A tények ugyanis azt mutatják, hogy a három kategória feltételeit igazolni tudó iskoláktól a levegőt egyelőre legalább még nem vonják el, de arra alig lehet kilátás, hogy a közoktatásügyi miniszterium az iskolai alaptörvényekben lefektetett és ma még nyíltan hatályon kívül nem helyezett alapjogból kifolyólag létesített új iskolákat eltérje, s nyilvánossági jogukat elismerje. Holott mindaddig, míg a román állam törvényhozás utján meg nem tagadja a hitfelekezetektől az iskolafenntartás jogát, ebből nemcsak az következik, hogy a már ezelőtt létesített iskolákat tarthatják meg, hanem az is, hogy jövőre nézve bárhol és bármikor állíthatnak fel iskolákat, természetesen a törvényben körülírt föltételek teljesítése mellett. Iskolafenntartói jogunk tehát a rendelet alapján fennáll, kétségbe nem vonható. A rendelet csak a tekintetben nem őszinte, hogy a tanügyi kormány jövőbeli magatartását illetőleg nem mondja ki, hogy ezentúlra nem leszek hajlandó új iskolák engedélyezésére.

A hitfelekezetek e sok századok patinájával ékeskedő jogának méltánylása tekintetében mennyivel megértőbb az Avaréskánus-kormány tanügyi hatóságának 10,120—1921. VI. sz. leirata Biharvármegye prefektusához, amely nyílt őszinteséggel kimondja: „Elismerjük, hogy az 1868. XXXVIII. tc. 10. és 11. §-ai szerint a felekezeti iskolák létesítésének joga kizárólag az illetékes Consistoriumok hatáskörébe tartozik. A Consistoriumok tartoznak a felekezeti iskola létesítéséről bennünket értesíteni, amelyeknek mi, a legfelsőbb felügyeleti jognál fogva a nyilvánossági jogot megadjuk”. S nála ez nem üres szó, hanem gyakorlati alkalmazására is rámutathatnánk, mert ilyen módon nem is egy iskola nyert autorizációt.

Sőt, a most felhívott leirat tovább is megy, mikor azt mondja, hogy „amennyiben az iskola az általunk való elismerésnek nincsen birtokában, ez azt jelenti, hogy a felekezeti felsőbbség még nem kérte elismerésüket. Ez a hiányosság azonban csak mulasztás, mely nem vonja maga után az iskola azonnali bezárását.” Mig a helyzet ma az, hogy az autorizáció hiányában a miniszterium alantas közegei azonnal pecsétet raknak az iskola ajtajára és hiábavaló minden kálváriajárás, mert azt maga a miniszterium sem töreti le.

Mindezeknél fogva egyházi felettes hatóságunkra vár a feladat, hogy a közoktatásügyi miniszter ural tisztazza a kérdést, vajjon a 100,088 — 1923 sz. rendelet útját állja-e iskoláink fejlesztése és az új iskolák létesítésének? Ha pedig nemcsak a multa, hanem a jövőre nézve is elismeri a hitfelekezetek iskolafenntartási jogát, akkor mi annak az oka, hogy az iskoláink bezárása miatt felterjesztéssel élő egyházközségek kérelme meghallgatásra és méltánylásra nem talál? Ha ezekre a kérdésekre megkapjuk a nyílt feleletet, akkor látni fogjuk, hogy csakugyan papíroson vagy a valóságban is megvan-e a hitfelekezetek iskolafenntartói joga.

**

Az erdélyi egyházkerületi közgyűlés állásfoglalása az iskolai rendeletek tárgyában.

Az erdélyi egyházkerület november 23-án és 24-én tartott közgyűlésének legfontosabb része az iskolai rendelet tárgyalása volt. A rendeletnek az elemi iskolákra vonatkozó részével kapcsolatban a következő határozatot hozta:

„A közgyűlés megdöbbenve vesz tudomást a közoktatásügyi kormányzat felekezeti elemi iskolákra vonatkozó új rendeletéről, amely nemcsak, hogy eddigi panaszainkat nem veszi tekintetbe, hanem százados és nemzetközileg biztosított, úgy a kisebbségi egyezményben, mint az állam alkotmányában biztosított jogainkkal ellentétben vannak. Csorbát ejt a rendelet a szülők jogain, a tanítási szabadságon. Ellenkezik az anyanyelvvel és elháríthatatlan akadályokat gördít a felekezeti iskolák elé.”

A javaslat felsorolja még azokat az akadályokat, amelyek lehetetlenné teszik a rendelet végrehajtását.

„Ebben a súlyos helyzetben egyházunknak egyedüli menedéke a trón, ahol hitünk szerint biztos oltalmat találunk. Azért utasítsa a közgyűlés az igazgatótanácsot, hogy küldöttségileg mielőbb terjesszen memorandumot Őfelsége, a király elé és kérje alattvalói tisztelettel és bizalommal Őfelségét, hogy a panaszok meghallgatásával a sérelmes és végrehajthatatlan intézkedések ügyében utasítsa kormányát a rendelet megváltoztatására. Ujabb tárgyalások kitűzését kérik, hogy az iskolakérdések igazságos megoldásával a kulturális intézményeknek zavartalan működése lehetővé váljon.”

A középiskolai rendeletnek a tanárok alkalmazására vonatkozó szakaszára nézve a közgyűlés kimondta, hogy nem hajtja végre, mert ellenkezik az autonómiával és képtelenségnek tartja, hogy az egyháznak ne legyen joga tanárokat

miniszteri engedély nélkül alkalmazni — Az egész rendeletre nézve a következőleg határozott:

Egyházkerületi közgyűlésünk a legmélyebb megdöbbenéssel értesül a közoktatásügyi miniszter ur 100,090. számú rendeletéről, melynek több intézkedése a történelem évszázadain keresztül kifejlődött és a Consiliul Dirigent 1. sz. rendelet-törvénye alapján Erdélyben ma is érvényben tartott régi törvények által biztosított autonóm jogainkat nem létezőnek tekinti.

A másvallású tanulók felvételének eltiltása, mely a tanszabadságot teszi tönkre, teljes ellentétben áll az 1848 évi XX. tc. vonatkozó 4 §-ával, mely szerint „a vallásfelekezetek iskoláiba járhatás valláskülönbség nélkül” megengedettetik.”

A román történelemnek, alkotmánytannak, földrajznak, román nyelven való tanításának elrendelése az 1883. XXX. tc. 7. §-ában biztosított azon jogunk elkobzása, mely szerint a felekezetek maguk határozzák meg az általuk fenntartott iskolák tannyelvét.

Végrehajthatatlan az az intézkedés, hogy 1924 augusztusban tanáraink, tanítóink a román nyelvből vizsgát tegyenek, mert a nagy óraszám-mal és anyagi nyomorúsággal küzdő tanáraink ilyen rövid idő alatt erre fizikailag is képtelenek.

A magántanulók felvételével és a koedukáció eltiltásával, — mely a konvent 1916. évi 203. sz. rendelete és a magyar közokt. min. jóváhagyásával az erdélyi ref. iskolában meg volt az előző impérium alatt is — különösen leánytanulóink vallásos nevelése válik lehetetlenné, ez ellentétben áll az 1883. XXX. tc. 15. §-ával, mely minden nyilvános iskolának megadja a magánvizsgáztatás jogát.

A rendelet többi intézkedéseinek a lehetőség szerint való végrehajtását megkísérli egyházkerületünk, illetve jóváhagyja az igazgatótanácsnak e tárgyban tett intézkedéseit, ezzel is dokumentálni akarván, hogy egyházkerületünk mindent megtesz a megértés szolgálatában.

Egyházkerületünk — folytatja a határozat — bár egyházunk és fajunk érdekében a történelem és lelkiismeretünk ítélőszéke előtt tartozó súlyos felelőssége tudatában az 1848. XX., az 1879. XVIII. és 1883. XXX-ik törvénycikkekre és a Kisebbségi Szerződésnek hazánk alaptörvénye közé iktatott pontjaira támaszkodva, a miniszteri rendelet törvényes alapot nélkülöző intézkedései végrehajtását már most meg kellene tagadnia és kulturharcot kezdeni, de bizva abban, hogy a trón számolyánál jogos és törvényes kívánságai meghallgatásra találnak, védelemért és oltalomért a Felséghez fordul, alattvalói bizalommal kérve, utasítsa a kormányt, hogy jogos kívánságaink meghallgattatván, iskoláink Istentől nyert hivatá-

sukat az állam kulturális érdekében is tovább terjeszthessék, amennyiben ez a lépés sem vezetne sikerre, felhatalmazza és utasítja az igazgatótanácsot, hogy a rendkívüli kerületi közgyűlést 8 nap alatt hívja össze.

Egyházi hírek

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület 1923 december 14-én Nagyváradon tartandó közgyűlésének tárgysorozata: 1. Megnyitó imádság. 2. A gyűlés alkotó tagjainak számbavétele. Cs. B. 3. A bihari egyházmegye jelentése a tisztújításról. Cs. B. 4. A nagybányai egyházmegye jelentése a tisztújításról. Cs. B. 5. A szavazatbontó bizottság jelentése a kerületi lelkészi főjegyzőválasztásról. N. V. 6. Miniszteri leirat a kerületté szervezkedés tárgyában. Cs. B. 7. Leirat a himnus tárgyában. Cs. B. 8. Miniszteri leirat az elemi iskolákról. N. V. 9. Miniszteri leirat a középiskolákról. N. V. 10. Vallásügyi törvényjavaslat. Dr. H. G. 11. A kulturadó bizottság jelentései. N. V. 12. A tankönyvkiadó bizottság jelentései. N. V. 13. Iskolai ügyek. N. V. 14. Esperesi értekezlet előterjesztései. Cs. B. 15. Az egyházmegyek kikerekítése. Cs. B. 16. Tűzbiztosítás. Cs. B. 17. Havas Gyula esperes jelentése a szatmári értekezletéről. N. V. 18. Javaslat az Egyházi Főtörvényszék megalakítása tárgyában. Dr. H. G. 19. Javaslat bíróság delegálását illetőleg. Dr. H. G. 20. Javaslat egy permanens bizottság alakításáról. Dr. H. G. 21. Havas Gyula esperes felterjesztése az agrár földekkel kapcsolatban. Dr. H. G. 22. Óvás a hivatalvesztésre ítélt K. Zs. visszahelyezése tárgyában. Dr. H. G. 23. Iskolák bezárása [Szatmár, Szatmárnémeti, Nagyvárad]. Dr. H. G. 24. Bihari egyházmegye jelentése sérelmekről. Dr. H. G. 25. A pankotai tanító eskütételének ügye. Dr. H. G. 26. A szamoskrassói ref. egyház és lelkész földjeinek kisajátítása. Dr. H. G. 27. A nagyváradai tanítónőképző kölcsöne. Dr. V. M. 28. Az aranyosmedgyesi egyház kölcsöne. Dr. V. M. 29. A lázári egyház kölcsöne. Dr. V. M. 30. A szalárdi kántor vallástanító díjlevele. Dr. V. M. 31. Az amaci lelkész díjlevele. Dr. V. M. 32. Az amaci tanító díjlevele. Dr. V. M. 33. Az aranyosmedgyesi lelkészi díjlevél. Dr. V. M. 34. Az aranyosmedgyesi tanító díjlevele. Dr. V. M. 35. A csengerbagosi tanító díjlevele. Dr. V. M. 36. A lázári tanító díjlevele. Dr. V. M. 37. A szatmári tanítói díjlevelek. Dr. V. M. 38. A szatmárnémeti-i tanító díjlevele. Dr. V. M. 39. A turterbesi lelkészi díjlevél. Dr. V. M. 40. A turterbesi tanítói díjlevél. Dr. V. M. 41. A szatmárgörbendi tanítói díjlevél. Dr. V. M. 42. A paptamási i. ó-temető eladása. Dr. V. M. 43. Pósalakai csereszerződés. Dr. V. M. 44. A révi lelkész

kérése a konventi segélyért. Dr. V. M. 45. A gencsi alapító levél. Cs. B. 46. A máramaros-szigeti alapító levél. Cs. B. 47. Soltész Elemér alapítvány alapító levél. Cs. B. 48. Szatmári-Kapossy alapító levél. Cs. B. 49. Kovács Sándor lelkészkepesítő vizsgája ügyében jelentés. Cs. B.

A sérelmes iskolai rendeletek. Az egyházak vezetői az elemi és középiskolákra vonatkozó rendelet megjelenése után csakhamar lépéseket tettek ezek módosítása iránt. Bár határozott ígéretet nem kaptak, mégis reménykedtek, hogy enyhítő változtatások fognak történni. És alig tárgyalta le a rendeleteket az erdélyi egyházkerület közgyűlése, megérkezett a miniszterium november 24-én kelt 122.663. sz. újabb rendelete, melyben értesíti az erdélyi egyházkerületet, hogy az előbbi rendeleteket fenntartja és azok végrehajtását kívánja. — Nagy Károly püspök ez egyházkerületi gyűlés után Bukarestbe utazott, hogy a közgyűlés határozatai szerint még egyszer tárgyalásokat kezdjen és kihallgatáson jelenjen meg a királynál és királynénál.

Harangavatás Nagyszalontán. Lelkes ünnepség között készül felavatni a nagyszalontai gyülekezet két új harangját a karácsony előtti héten. Az ünnepség három részből fog állani, u. m. istenítiszteletből utána a harangavatással, d. u. vallásos ünnepélyből és magas színvonalú kulturális estélyből. A lelkészi funkciókat Sulyok István, dr. Kecskeméthy István, Csernák Béla, Kassay Béla stb. fogják ellátni, a presbyterium azonkívül meghívja a közeli lelkészeket és presbyteriumokat.

Köztriflikáló vizsgára mint vezérkönyv nélkülözhetetlen!

Megjelent és kapható

a magyar tannyelvű el. iskolák számára a legújabb miniszteri tanterv szerint kidolgozott, Dr. CABA ÁGOSTON kir. tanfelügyelő által írt

Román nyelvkönyv

(Gramatică Română) IV. kiadás. A leckék a tantervben előírt beszéd- és értelemgyakorlati anyagot tárgyalják. — Kapható:

Béres Karoly könyvkereskedésében

Oradea-Mare-Nagyvárad, Ferdinánd király-út 14

Ára
16
Leí

Hivatalos rész.

Egyházi főhatóságunkhoz érkezett alábbi miniszteri rendeleteket teljes szövegükben mutatjuk be:

A rendelet az elemi iskolákról.

100.088—923.

Főtisztelendőséged!

Attól a kívánságtól vezéreltetve, hogy a közoktatásügyi miniszterium véglegesen rendezze azokat az iskolai kérdéseket, amelyek tárgyában különböző

iratokban interveniálták a minisztériumnál, van szerencsém tudomására hozni, hogy az új tanügyi törvény elkészültéig a közoktatásügyi minisztérium az érvényben levő törvényekkel és rendeletekkel meg-egyezőleg, a következőket rendeli el 1923 szeptember hó 1-től kezdődőleg az erdélyi elemi oktatásra nézve:

A) Általános rendelkezések.

1. 1923 szeptember 1-től kezdve az összes erdélyi felekezeti elemi iskolák tanrendjébe kötelező minimumként tanítani kell az állami iskolák tantervébe foglalt tárgyakat (az Erdélyben érvényes törvények rendelkezései szerint). Ezeket a tanterveket 1923 október 15-ig be kell mutatni a tanfelügyelőknek.

2. A jelen tanévtől kezdve Erdélyben az elemi iskolákban a betöltött hatodik életévtől kezdődőleg vehetők fel gyermekek.

3. Az elemi iskolai kurzus hatodik osztályának elvégzése után előírt abszolváló vizsgák felekezeti iskolákban egy olyan bizottság előtt tartandók, melyet a kerületi felügyelőség nevez ki s román nyelven teendők le azokból a tantárgyakból, melyeket románul adtak elő s a népkisebbségi nyelven azon tárgyakból, melyeket ezen a nyelven tanítottak, az erdélyi törvényes rendelkezések szerint.

A felekezeti elemi iskolák elvégzéséről szóló bizonyítványokat a tanfelügyelők ellenjegyzik: a bizonyítványok az államnyelv mellett a kisebbség nyelvén is szerkeszthetők.

Az évvégi záróvizsgáknál jelen lesz a tanfelügyelő, vagy kiküldöttje. Az új tanügyi törvényig ezen iskolák negyedik osztályának bizonyítványa jogot ad a középiskolába való átlépésre: a bizonyítványt a tanfelügyelők ellenjegyzik.

4. Minthogy a felekezeti elemi iskolák a népesség egy bizonyos vallású és egy bizonyos nyelvű rétegének szükségletét szolgálják, ez iskolák nem vehetnek fel más vallású és nyelvű tanulókat. Kivételek csak abban a helységben van helye, ahol nincs állami iskola. Ez a rendelkezés alkalmazandó az 1923—24. iskolai évben az első és második osztályra nézve: azok a tanulók, akik a múlt évben valamelyik felekezeti iskola más osztályába jártak, ugyanazon iskolában folytathatják tanulmányaikat, ha az illető városban nincs saját felekezetüknek iskolája.

B) Különleges rendelkezések.

1. Az összes népkisebbségi tananyelvű felekezeti iskolákban napi egy órában az első és második osztályban románul adandó elő a román nyelv (olvasás, beszéd és értelemgyakorlat, fogalmazás); a harmadik és negyedik osztályban pedig napi két órán át románul tanítandó a román nyelv (nyelvtani gyakorlatok, olvasás, értelemgyakorlatok, fogalmazás), Románia földrajza és történelme.

A többi órákban, a többi tantárgyak a kisebbségi nyelven adhatók elő. Az összes szerzetesi és szerzetesnői iskolák, amelyek 1918 előtt püspököktől függtek, a felekezeti iskolák kategóriájába lépnek: bennük a román nyelv, történelem és földrajz a fentiek szerint adandó elő.

2. Egyetlen felekezeti iskola sem működhetik a minisztérium autorizációja nélkül: s csak azon felekezeti iskolák működhetnek, amelyek az alábbi három kategória egyikébe tartoznak:

- a) már az egyesülés előtt is működött, vagy
- b) eleget tett a Consiliul Dirigent alatt előírt törvényes működési formáknak, vagy
- c) a közoktatásügyi minisztérium autorizációjával rendelkezik.

3. Az összes felekezeti iskolák igazgatóinak és tanáraiknak és a szerzetes iskolák tanerőinek is törvényes képesítéssel kell bírniok, román állampolgároknak kell lenniök, kik a hűségesküt a királyra letették és az országban levő vallási hatóságok által legyenek kinevezve.

4. Minthogy a felekezeti elemi iskolákban a fentiek szerint románul is kell tanítani, a minisztérium a felekezeti iskolák és felsőbb hatóságai tudomására hozza, hogy 1924. augusztus 15 és szeptember 1-ike között a felekezeti iskolák összes tanítói vizsgát lesznek kötelesek tenni a román nyelvből, történelemből, földrajzból és alkotmánytanból, amely vizsgát az elmúlt évben az állami iskolák népkisebbségi tanítói letettek. Csak így adhatnak elő további tanévekben. A jelen tanévre nézve a népkisebbségi iskolákban a román nyelv, történelem és földrajz tanítását olyan tanítóknak kell átadni, akik az állam nyelvét ismerik.

Ahol a jelen tanévben a felekezeti iskolának nincsenek olyan tanítói, akik románul tudnak előadni, a felekezeti iskola a minisztériumtól kérje állami tanítók delegálását a román nyelv tanítására, a jelen körrendeletben előírt számban. Kéréseket az illetékes tankerületi felügyelőségeknél kell beadni.

5. Csak a közoktatásügyi miniszter által autorizált tankönyvek alkalmazhatók.

Az iskolai könyvek végleges jóváhagyásáig használhatók az összes el nem tiltott és olyan tankönyvek, melyek nem tartalmazzak a jelen helyettel ellenkező részeket.

Anghelescu sk. miniszter, Dumitrescu sk. államtitkár.

Rendelet a középiskolákról.

A 100,090—923. számú rendelet bevezető sorai ugyanugy kezdődnek, mint az elemi iskolákról szóló rendelet, azzal, hogy az alábbi rendelkezések lépnek életbe 1923 szeptember 1-től kezdődőleg az erdélyi középiskola oktatásra nézve. (Gimnáziumok, polgári iskolák, lyceumok, ipariskolák, kereskedelmi iskolák, szakiskolák.)

A) Általános rendelkezések.

1. Október 15-én a felekezeti iskolák igazgatói kötelesek táblázatot terjeszteni a kerületi felügyelőséghez, első és második osztályba beiratkozott növendékeikről, amely táblázat tartalmazza a tanulók korát, nemzetiségét, vallását, elemi iskolai abszolutóriumának, illetve a megelőző osztály bizonyítványát.

2. 1923 október 15-ig az iskolafenntartó egyházi hatóságok kötelesek a közoktatásügyi minisztériumnak az általuk fenntartott iskolák szabályzatát bemutatni, hogy a minisztérium meggyőződést szerezhesen, milyen mértékben vezették be az állami iskolai szabályzat rendelkezéseit. (A Pirhala-kollekció szerint I. kötet, 163, 165. szakasz.)

3. A felekezeti iskolák saját tantervének elengedhetetlen minimumként tartalmaznia kell az állami iskolák megfelelő osztályának analitikai programját. (1883-ik évi 30-ik törvénycikk, 8. szakasz.)

második bekezdés.) Figyelembe veendő, hogy az állami fiu- és leány-lyceumokban a középfokú oktatás analitikus programja a régi királyságbeli, átmeneti kivételekkel, melyek a vallásban, természettudományok, fizika és filozófiára nézve az V—VIII. osztályokban engedélyeztettek a minisztérium megelőző rendelete szerint.

4. Az abszolváló vizsgák a régi királyságbeli iskolai szabályzat előírásai szerint tartandók meg (55—69. szakasz) úgy az állami iskolák növendékei, mint a felekezeti iskolák tanulói számára. A bizottságok elnökeit mindenütt a miniszter nevezi ki (56. szakasz).

Ezeket a vizsgákat románul kell tartani a románul előadott tárgyakból s a kisebbségi nyelven az ezen tanított tárgyakból.

Az abszolváló vizsgák bizonyítványai csak akkor érvényesek, ha azokat a bizottság elnöke aláírja s a tankerületi főigazgató láttamozza és az állam pecsétjével ellátja.

B) Különleges rendelkezések.

1. Az összes kisebbségi tannyelvű középfokú felekezeti iskolákban, bármely kategóriába tartozzanak, román nyelven kell tanítani valamennyi osztályban a román nyelvet; a megfelelő osztályban — ugyancsak románul — a román történelmet, földrajzot és alkotmányt. (Az állami bizonyítványok elnyeréséről szóló szabályzat 42-ik szakasza jóváhagyja 1920 december 11-én kelt 5927. számú királyi dekrétummal.)

Valamennyi többi tárgyat a többi órákban a népkisebbségi nyelven lehet előadni.

Az összes szerzetesek és szerzetesnők által vezetett iskolák, amelyek 1918 előtt püspököktől függetek, a felekezeti iskolák kategóriájába lépnek át: bennük a román nyelvet, történelmet, földrajzot és alkotmányt a fentiek szerint kell tanítani.

2. A felekezeti középiskolák a népesség egy bizonyos vallású és nyelvű rétegének szükségletét szolgálván, nem vehetnek fel más vallású és nyelvű növendékeket. Kivételnek csak ott van helye, ahol nincs állami iskola. Ez a rendelkezés az 1923—24. iskolai évben csak az első és második osztályokra alkalmazandó. Azok a növendékek, akik a múlt évben valamelyik felekezeti iskolában jártak, a többi osztályokban folytathatják tanulmányaikat ugyanazon iskolában.

3. Egyetlen felekezeti iskola sem működhet a minisztérium autorizációja nélkül és nincs joga működni azon felekezeti iskolának, amelyek az alábbi kategóriák egyikébe nem tartoznak:

- a) már az egyesülés előtt működtek, vagy
- b) a Consiliul Dirigent alatt eleget tettek a törvényes működési formásgoknak,
- c) a közoktatásügyi miniszter autorizációjával bírnak.

Az összes többi középiskolák, melyek a fenti feltételeknek nem felelnek meg, kötelesek beszüntetni működésüket.

4. A koedukáció szigorúan tilos az összes állami és felekezeti iskolákban. Lehet ugyanazon helyiségben délelőtti fiúknak, délután lányoknak tanfolyamot tartani, vagy megfordítva, ez esetben a minisztérium jóváhagyását kell kérni.

5. Magántanulók csakis az állami iskolákba iratkozhatnak be és csakis a minisztérium által a fent említett szabályzat 8. pontja értelmében kinevezett bizottság előtt tehetnek vizsgálatot.

6. Az összes felekezeti iskolák igazgatói és tanárai s a szerzetesrendek iskoláinak igazgatói és tanárai, az érvényes törvények rendelkezési szerint képesítéssel kell hogy bírnak, román állampolgárok kell, hogy legyenek, kik e hűségesküvet tettek s az ország egyházi hatóságai által nyertek kinevezést.

7. A román nyelvet, történelmet, földrajzot és alkotmányt csak az ezen tárgyakra képesített tanárok adhatják elő, kik románul tudnak.

A kerületi felügyelőségekhez meg kell küldeni minden egyes iskola ezen tanárainak lajstromát az általuk birt képesítésük igazolásával, fennmaradván a minisztérium joga az esetre, ha a professzorok nem bírnak ezzel a képesítéssel. A jelen tanévben, ahol nincsennek felekezeti iskoláknak olyan tanáraik, akik román nyelven tudják előadni a román nyelvet, román történelmet, román földrajzot és az ország alkotmányát, mindegyik egyház a közoktatásügyi minisztériumtól kérheti, hogy hatalmazzon fel állami iskolai tanárokat, kik a fenti tárgyakat a felekezeti iskolákban előadják. A kéréseket a kerületi felügyelőségek útján kell beadni.

8. A román nyelv ismerete kötelező az összes felekezeti iskolák tanáraitra, bármilyen szakosak is legyenek. (Az 1883. évi magyar törvény 30. törvény-cikke, 64. szakasz.)

1924 szeptember 1-től kezdve a felekezeti iskolákban a román nyelv, román irodalom, román földrajz és jog tanárai csak azok lehetnek, akik 1924 augusztus 15 és szeptember 1-e között leteszik azt a vizsgát, amelyet ebben az évben a népkisebbségi nyelvű iskolák tanárai tesznek le a román nyelvből és irodalomból, román történelemből és földrajzból és az alkotmánytanból.

A többi felekezeti tanárok szakkülönbség nélkül ugyanezen időpontban vizsgázni kötelesek a román nyelvből és irodalomból.

9. Nem alkalmazhatók a középiskolákban más tankönyvek, mint amelyeket a minisztérium jóváhagyott. A tankönyvek végleges jóváhagyásáig használhatók az el nem tiltott tankönyvek és azok, amelyek nem tartalmaznak a jelenlegi állapottal ellenkező részeket.

10. Az összes kategóriájú felekezeti iskolák levezetése a minisztériummal és iskolai hatóságokkal román nyelven történik, a felekezeti iskolák mellékelhetik a szöveg fordítását az iskola tannyelvére is.

11. Minthogy a decentralizáció által a központi igazgatás jogainak egyrésze a kerületi felügyelők hatáskörébe tartozik, a decentralizációról szóló törvényrendeletben megjelölt kérdéseket az illető felügyelőségek intézik, miért is e kérdésekben a felekezeti iskolák, vagy nevelési intézetek az illető felügyelőségekhez tartoznak fordulni.

12. A felekezeti iskolák bizonyítványai, osztály katalógusai, anyakönyvei, órarendjei, statisztikai és évkönyvei (ugy az elemi, mint a középiskoláknál) románul készítenők el (párhuzamosan az iskola tannyelvére is használható).

13. Az összes kategóriájú felekezeti elemi és középiskolák homlokzatukon az állam nyelvén viselik felírásukat s az összes tantermekben és dísztermekben a felső uralkodópár fényképei helyezendők el.

14. Az összes középiskolák növendékei a minisztérium által közzétett figyelmi szabályoknak vannak alávetve és egyensapkat viselnek, továbbá karjukon rendszámot és ellenőrzési igazolványt.

Anghelescu s. k.

Dumitrescu s. k.

Pályázati hirdetés

Repatriálás alatt álló ref. tanítópár helyére pályázatot hirdet az irinyi ref. egyház.

1. Kántortanító fizetése: Szép lakás, minden mellékhelyiséssel, 3 hold szántóföld, 1 hold igényelt föld, 1 h. 475 □-öl rét, 2 hold legelő, 364 öl részben betelepített szőlő, 2 öl tűzifa beszállítva. A párbér harmadrésze, mely 5 q buza és 8 q rozsra tehető. Kézpénz 3 Lei. Minden tankötelestől 1 véka csőstengeri, egy csirke és 2 Lei. Tanítványok száma 70 körül. Stóla 575 lélek után. Végül egyház választása szerint 70) Lei munkaváltság, vagy a szántóföldek keverésén kívüli szántása-vetése, s a rét munkálása.

A javadalmak díjlevél szerinti értéke 12,747 L.

Köteletség: a presbiterium által kijelölt — jelenleg III—VI. vegyes osztály — tanterv szerinti tanítása, kántori teendők végzése, egyházi jegyzőség, szükség esetén lelkész és tanítótárs helyettesítése, ismétlősök tanítása, ifjusági könyvtár kezelése.

Kellően okmányolt kérvények e hirdetés megjelenésétől számított 2—3 héten belül a ref. lelkész hivatalhoz küldendők Irina—Iriny községbe, u. p. Dindești—Érdengeleg, Szatmárvm. — Állás tanítók eltávoztása után azonnal elfoglalandó.

2. Ref. tanítónő fizetése: Egyháztól évi hatezer Lei, 125 Lei lakbér, s lakás hiányában a tanterem melletti kis szoba és az egyházkerületi közpénztárból nyerendő 6000 Lei segély.

Kötelessége: a presbiterium által reábizandó — most I—II. vegyes — osztályok tanterv szerinti tanítása, női kézimunkatanítás, tanítótárs helyettesítése.

Kellően felszerelt okmányok e hirdetés megjelenésétől számított 2—3 héten belül a ref. lelkész hivatalhoz Irina—Iriny községbe küldendők. Állás tanítók eltávoztása után azonnal elfoglalandó.

Veress Imre,
ref. lelkész.

Egyházak, dalárdák, iskolák figyelmébe!

Harmonium

(PAJKR gyártmány)
erős hangú, fekete
eladó!!

Oradea-Mare—Nagyvárad, Lukács György-u. 34

Váradynál.

Bibliák és újtestamentumok, énekeskönyvek,

kottás halleluják, bibliai képes albumok, bibliai mondásos fali képek, levélpapírok és levelező lapok, továbbá mindenféle vallásos, építő könyv, irat és traktátus legújabb forrása egész Románia területén az

Evangeliumi Missió
IRATTERJESZTÉSE, CLUJ—KOLOZSVÁR

Trefort-utca 13-ik szám, földszint.

BÉRES KÁROLY

könyvnyomda, papírraktár, könyv-
és írószerkereskedés

a „Királyhágómelléki Ref. Egyházkerület”
vallástani kezikönyveinek kiadója és főbizománya

ORADEA-MARE—NAGYVÁRAD,
Ferdinánd király körút (Rákóczi-út) 14. szám.

Nagytiszteletű Esperes, Iskolaszéki Elnök,
Igazgató és Tanító urak figyelmébe!

Van szerencsém b. tudomására hozni, hogy a Királyhágómelléki Református egyházkerület közgyűlése 57/1923 számú határozatával engem bízott meg a főhatósága alá tartozó iskolákban az új tanévre kötelező használatra elrendelt s más kiadású könyvekkel nem helyettesíthető

Református Vallástani kezikönyvek

kizárólagos kiadásával, terjesztésével és mélyen tisztelt Uram kiszolgálásával. Már megjelent és kaphatók a következő új kiadású vallástani kezikönyvek:

A református gyermek első valláskönyve, az el. isk. I. o. sz. 12. o. sz.

Református Vallástani kezikönyv, az el. isk. III. o. sz. 12. o. sz.

Református Vallástani kezikönyv, az el. isk. IV. o. sz. 12. o. sz.

Az O-szövetségi kijelentés története, (Bibl. ism.) Kezikönyv a középisk. [polg., gymn., lyc., fiú- és leányisk.] I. oszt. r., írta Farkas Kálmán főgymn. tan. 16. o. sz.

Az U-szövetségi kijelentés története, (Bibl. ism.) Kezikönyv a középisk. [polg., gymn., lyc., fiú- és leányisk.] II. oszt. r., írta Farkas Kálmán főgymn. tan. 16. o. sz.

A Királyhágómelléki Ref. Egyházkerület főhatósága alá tartozó el. és iskolákban a következő tankönyvek használndók az 19.3/24. tanévre a vallástani kezikönyveken kívül:

I. oszt. Dr Caba Ágoston, Fonomimica ABC. . . 15. o. sz.

II. „ Dr Caba Ágoston, Abecedar fonomimic, román nyelvű ABC. . . 14. o. sz.

Dr Caba Á. — Nagy V. Olvasókönyv. . . 22. o. sz.

III. oszt. Dr Caba Á. — Nagy V. Olvasókönyv. . . 24. o. sz.

Dr Caba Ágoston, Gramatica română [román nyelv-tan] magyar—román szótárral IV-ik kiadás. . . 16. o. sz.

Coroiu, Biharmegye földrajza. . . 7. o. sz.

Coroiu—Dr Caba—Nagy, Biharmegye kézi térképe. . . 8. o. sz.

IV. oszt. Dr Caba Á. — Nagy V., Olvasókönyv. . . 26. o. sz.

Dr Caba Ágoston, Románia földrajza. . . 16. o. sz.

V. — VI. oszt. Több tanítók magyar olvasókönyve. . . 34. o. sz.

Ioanovici, Románia alkotmánytana. . . 13. o. sz.

Szebesztha—Bányai, Természettan. . . 18. o. sz.

Szeiler Miklós, Természettan és vegytan. . . 18. o. sz.

Raktáron tartom az iskolákban használandó:

új szövegeket, térképeket, címereket, írkákat, füzeteket, mindenféle fekete és színes írónokat, krétákat, szivacsokat, tollgummit, tollszárakat, legjobb minőségű tollhegyeket, tintákat, palatáblákat, palavesszőket stb. itt fel nem sorolható cikkeket és azokat a legolcsóbb napi áron szállítom.

Ezeket kívül ajánlom a legjobb mintájú, román—magyar szövegű iskolai nyomtatványokat:

Értesítő-könyvecske, füzve. . . 1 drb Lei 3-50

Elemi iskolai bizonyítvány. . . 1 „ Lei 1—

Felvételi napló, külv. . . ívenként Lei 3—

Felvételi napló, belv. . . „ Lei 3—

Előmeneteli és mulasztási napló. . . „ Lei 3—

Haladási napló. . . „ Lei 1-50

Haladást mutató íráslapok, magyar, német, vagy dictandó vonalzással. . . darabonként Lei 1 50

Tanrend. . . Lei 1—

Iskoláknak, ha egyszerre rendelik meg a tanulóknak szükséges könyveket és írószereket, engedményt nyújtok.

Midőn eddigi szíves pártfogását hálásan köszönöm meg, kérem szíves jóindulatát új vállalatom iránt is fenntartani.

Nb. megbízásait kérve, legszolidabb, pontos kiszolgálásomról előre is biztosítva,

vagyok, hittestvéri tisztelettel **BÉRES KÁROLY**